

Pingoruïnes in beeld

Interview en foto's (tenzij anders vermeld) door Wim Fellingner

Op het eerste gezicht lijken het gewone kleine waterplassen, maar schijn bedriegt. Tussen de boomsingels in 'de Wâlden' bevinden zich overblijfselen uit de laatste ijstijd. Ten westen van Burgum ligt 33 hectare natuur met bijzondere dobben. We lopen mee met Jakob Hanenburg. De boswachter ecologie bij Staatsbosbeheer vertelt ons er alles over.

Jakob Hanenburg

Ook dit jaar zijn we weer op stap geweest met een boswachter van Staatsbosbeheer. Dit keer was dat Jakob Hanenburg. Jakob is dan wel geen Burgumer, hij heeft wel degelijk een binding met ons dorp. Hij ging naar de middelbare school in Burgum en bracht veel tijd door in Kiehoel. Misschien ken je hem ook van bands als Ancestral Sin, AC/Daisies of de Burgumer band Blinder.

Jakob groeide op in Feanwâlden, aan de rand van natuurgebied De Houtwiel. Geen wonder dat hij al op jonge leeftijd interesse kreeg in de natuur. Tegenwoordig is hij boswachter ecologie bij Staatsbosbeheer. Zijn taak is het inventariseren van de flora en fauna in zijn beheergebied en het bepalen van de beste manieren om het gebied in stand te houden en te versterken.

Tussen Noardburgum, Burgum en Hurdegaryp

Het gebied waar we ons op richten ligt globaal tussen Noardburgum, Burgum en Hurdegaryp, met een bijzondere focus op de karakteristieke pingoruïnes. Dit gebied heeft de grootste concentratie pingoruïnes in Nederland en strekt zich uit tot aan Kollum. Onze tocht begint bij de pingoruïnes achter Scherjon's Klompenmakerij en eindigt bij Brasserie Om de Dobben in de Hurdegarypsterwarren.

Pingorüine Noardburgum (Foto: Merk Fryslân)

Hoe zijn de pingorüines ontstaan?

Tijdens de laatste ijstijd was de bovenste laag van de grond bevroren. Op sommige plekken verzamelde zich opstuwend grondwater onder deze laag, waardoor een *ijslens* ontstond (**Illustratie 1**). Dit water stuwde de grond omhoog, waardoor een kleine heuvel ontstond. Deze heuvel noemen we een *pingo* (**Illustratie 2**). Toen de ijstijd eindigde en de temperatuur steeg, scheurde de bovenste aardlaag en gleeed de grond weg naar de zijkanten (**Illustratie 3**). Dit vormde een wal rondom de smeltende ijskern. Wat uiteindelijk overbleef, waren de kenmerkende ronde meertjes: de *pingorüines* (**Illustratie 4**). Sommige kunnen wel 20 meter diep zijn.

Waterdrieblad

(Foto boven: Wiebe Sjoerd van der Veen, foto bloem: Staatsbosbeheer)

Rietorchis

(Foto: Staatsbosbeheer)

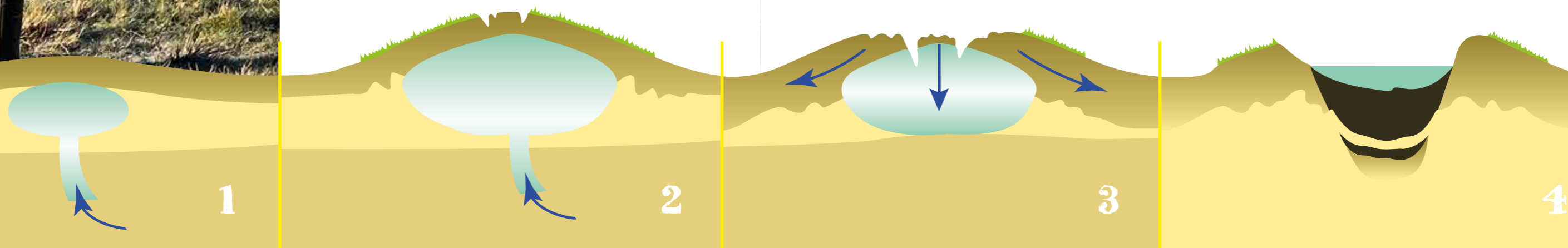
Bron van informatie

Niet alle pingorüines zijn nog herkenbaar, maar op een hoogtekkaart zijn ze goed zichtbaar als 'oogjes in het landschap'. Sommige zijn gevuld met veen en bedekt met zeelei, anderen zijn door menselijke ingrepen aangepast of zelfs gedempt. Jakob noemt dit 'pingorüine-ruïnes'.

De pingorüines vertellen veel over de geschiedenis van het landschap. Wanneer je een steekprofiel van de bodem neemt kom je van alles tegen. Deze informatie kan gebruikt worden om het klimaat dat tijdens de opvulling heerste te reconstrueren. Ook vertelt het ons veel over de soorten die er toen voorkwamen. Het is als het ware een biologisch archief. Veenonderzoek heeft bijvoorbeeld uitgewezen dat *waterdrieblad* hier al zeer lang voorkomt. Andere bijzondere soorten in dit gebied zijn *galigaan*, *gagel*, *sterzegge* en *rietorchis*.

De veranderende natuur

De natuur in dit gebied is constant in beweging. *Ooievaars* en *zilverreigers*, die vroeger zeldzaam waren, doen het nu goed. Andere soorten hebben het juist moeilijk. In de jaren zeventig was het boerenland een bloemenzee en broedgebied voor de *grutto*. Nu niet meer. Door de schaalvergroting in de landbouw verdwenen de bloemen en kwam er gras voor terug, wat gunstig is voor *ganzen*. Inmiddels zijn er meer dan vijftig broedparen van de *zeearend* in Nederland, en zij voeden zich onder andere met *ganzen*. Jakob vat het mooi samen: "Wy sizze altyd wy moatte de natuer rêde, mar ik tink dat de natuer harsels wol mei ús rêdt."

De verborgen pingoruïne bij Quatrebras

De tweede pingoruïne die we bezoeken, ligt bij Quatrebras en is bijna volledig dichtgegroeid. Vanaf de weg is hij nauwelijks te herkennen, dus we lopen eromheen. Door de grote hoeveelheid vogels en andere prooidieren leven hier *steenmarters*, *boommarters*, *wezels*, *hermelijnen* en *vossen*. Als je goed kijkt, zie je tussen de bomen het water glinsteren. Hier mag de natuur zijn gang gaan. "Hoe mear dead hout, hoe mear libben!" merkt Jakob op.

Terwijl we verder lopen, ontdekken we een ree die ons nieuwsgierig aankijkt. Langs de slootranden zijn uitgesleten paden zichtbaar; reeën gebruiken deze om bij de pingoruïne te komen. Door de grote hoeveelheid reeën worden grote roofdieren aangetrokken. Onlangs is in Bartlehiem zelfs een *wolf* gefilmd. Het gaat hier om een solitair mannetje die uit een roedel is verstoten.

Jakob wijst aan waar reeën het water oversteken, de sporen zijn overduidelijk.

De dichtgegroeide pingoruïne wordt omringd door *elzen* en *essen*. Jakob vertelt dat de *essen* het zwaar hebben door essentaksterfte. De ziekte wordt veroorzaakt door een schimmel en kom in heel Noordwest-Europa voor."

Ondertussen horen we *kraaien*, een *houtduif*, de *grote bonte specht* en een *winterkoninkje*. "It lytste fûgeltsje mei it grutste bekje", grapt Jakob. We zien *grauwe ganzen*, *Nijlganzen* en zelfs een *sperwer* die voorbijvliegt.

De laatste stop: Brasserie Om de Dobben

Onze laatste stop is de pingoruïne bij *Brasserie Om de Dobben* aan de Langelaan. We zijn te vroeg voor een kop koffie, maar we vallen wel met onze neus in de boter: een *dodaarspaartje* zwemt in het water. "De *dodaars* is gevoelig foar de wetterkwaliteit," legt Jakob uit. Die is hier kennelijk erg goed. Verder zien we *krakeenden*, *wilde eenden* en een *kuifeend*. Jakob voorziet mij zorgvuldig van de Friese namen: "De *eastein*, *wylde ein*, *de tûfein*."

De pingoruïne bij de Langelaan is een klassiek voorbeeld en bovendien eenvoudig te bezoeken. Het is een prachtige plek waar je de geschiedenis van het landschap letterlijk kunt zien en beleven.

Met eigen ogen zien?

Start op de parkeerplaats tegenover achterkant Glinstra State, Freerk Bosgraafstraat, Burgum.

Vanaf de parkeerplaats rechtsaf de Freerk Bosgraafstraat in.

Sla voor de supermarkt Poiesz rechtsaf het fietspad (tegels, bord fietspad ontbreekt) op, fietspad wordt later een gewone straat (Trambaan) en later weer fietspad.

Bij de rotonde oversteken richting KNP 64, fietspad volgen (eerst naast de Ellingloane, dan vrijliggend en dan naast de Zomerweg)

Fietspad gaat door tunnel onder de Centrale As (N356).

Bij eerste zijweg linksaf, Langelaan.

Langelaan volgen voorbij watertje (pingoruïne) en brasserie (Om de Dobben).

Net voorbij de Brasserie Om de Dobben rechtsaf, zig-zag door de hekken het nieuwe fietspad op (terrein It Fryske Gea).

Dit fietspad volgen tot eind, weg oversteken rechtsaf fietspad naast de weg.

Volg het fietspad, naar KNP 56, we pakken nu de KNP op.

Bij KNP 56 naar KNP 57 en KNP 58.

Bij KNP 58 linksaf richting KNP 52.

Door Lytse Geast einde weg linksaf de Symen Halbeswei op.

Einde weg rechtsaf, hier bij KNP 55 pakken we de KNP weer op, door Suwâld naar KNP 60.

Vanaf KNP 60 naar KNP 59 en richting KNP 91.

Hierna terug naar KNP 59 en KNP 60.

en rechtsaf naar KNP 61.

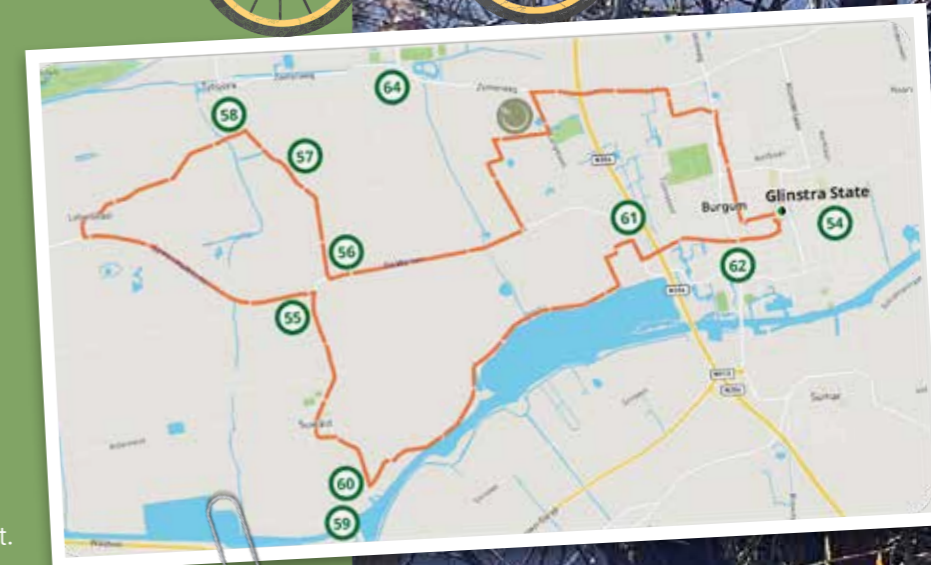
Of: Bij KNP 60 linksaf naar KNP 61.

Bij KNP 61 naar KNP 62 richting het centrum.

Rechtdoor richting KNP 54, de winkelstraat (Schoolstraat) door. Voorbij de winkels het eerste fietspad linksaf (half verhard) door het groen rond Glinstra state. Bij splitsing van fietspaden, links aanhouden.

Je komt weer op Freerk Bosgraafstraat, sla rechtsaf. Aan linkerkant zie je het beginpunt.

Knooppunten fietsroute om de dobben

Wilde eend (Foto: Staatsbosbeheer)

Dodaars (Foto: Wilma Toonen, waarneming.nl)